

Aktivno učenje i poučavanje kao preduvjet suvremene nastave

Horvatić, Ema Gabriјela

Undergraduate thesis / Završni rad

2024

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:896474>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-03-01**

Repository / Repozitorij:

[FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek](#)

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Dvopredmetni sveučilišni prijediplomski studij sociologije i pedagogije

Ema Gabrijela Horvatić

Aktivno učenje i poučavanje kao preduvjet suvremene nastave

Završni rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Renata Jukić

Osijek, 2024.

Sveučilište J.J. Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za pedagogiju

Dvopredmetni sveučilišni prijediplomski studij sociologije i pedagogije

Ema Gabrijela Horvatić

Aktivno učenje i poučavanje kao preduvjet suvremene nastave

Završni rad

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Renata Jukić

Znanstveno područje: društvene znanosti

Znanstveno polje: pedagogija

Znanstvena grana: didaktika

Mentorica: izv. prof. dr. sc. Renata Jukić

Osijek, 2024.

Sažetak

Suvremeno društvo teži promjenama koje su neizostavni dio i obrazovnog sustava. U suvremenoj nastavi, tradicionalne oblike učenja i poučavanja zamjenjuju aktivno učenje i aktivno poučavanje. Aktivno učenje promatra se kao suodnos učenika i učitelja gdje glavna uloga pripada učeniku, a ne učitelju. Učitelj je voditelj i moderator učenja, a učenik kroz aktivne strategije učenja dolazi do novih saznanja. Govoreći o aktivnom poučavanju, učitelji usmjeravaju učenike prema samostalnom istraživanju i otkrivanju novih činjenica. Iako su aktivne strategije učenja i aktivne metode poučavanja preduvjet suvremene nastave, one i dalje zahtijevaju proučavanje jer sadrže i nekoliko nedostataka. Suvremena nastava okrenuta je učeniku i njegovom kritičkom razmišljanju uz pomoć kojeg donosi odluke. U radu su objašnjeni pojmovi poput konstruktivističke teorije učenja, socijalnih oblika i karakteristika suvremene nastave. Suvremena nastava mora biti prilagođena današnjem svijetu, ali ponajviše djetetu koji iz te nastave uči. Rad se dotiče i multimodalnog okuženja suvremene nastave koji označava korištenje više metoda, alata i materijala u nastavi. To se povezuje sa načinom izvođenja nastave, ne samo verbalnim putem, već i slikom, zvukom ili nekom drugom asocijacijom. Suvremena nastava obogaćena je aktivnim učenjem i poučavanjem kojeg svakodnevno treba poboljšavati.

Ključne riječi: aktivno učenje, aktivno poučavanje, suvremena nastava, konstruktivistička teorija učenja, aktivne strategije učenja, aktivne metode poučavanja

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Aktivno učenje i aktivna nastava	2
2.1. Teorijski pristupi aktivnom učenju.....	4
2.2. Socijalni oblici nastave	7
2.3. Strategije aktivnog učenja.....	8
3. Aktivno poučavanje	10
3.2.Razvoj kritičkog mišljenja aktivnim poučavanjem	11
3.2.Razvoj kreativnosti aktivnim poučavanjem	12
3.3.Metode aktivnog poučavanja.....	12
4. Suvremena nastava	14
4.1. Karakteristike suvremene nastave.....	15
4.2. Multimodalno okruženje	17
5. Zaključak	20
Literatura	22

1. Uvod

Društvo 21. stoljeća svjedoči brojnim promjenama na svim razinama djelovanja, a promjene se događaju i na razini obrazovanja. Tradicionalni oblici učenja i poučavanja polako odlaze u prošlost, dok suvremeni oblici, kao što su aktivno učenje i aktivno poučavanje, sve više dolaze u prvi plan. Aktivno učenje predstavlja oblik učenja gdje su učenici i učitelji u partnerskim odnosima i gdje zajedno stvaraju suvremenu nastavu. Aktivnim učenjem nastoji se kod djece potaknuti razvoj kritičkog mišljenja, kreativnosti i sposobnosti rješavanja problema. S druge strane, aktivnim poučavanjem, mijenja se uloga učitelja na način da učitelji vode i usmjeravaju učenike u procesu učenja. Oni više nisu jedini konstruktori nastave, već suorganizatori koji potiču učenike na samostalno istraživanje i otkrivanje. Učenike se sad stavlja u središte nastavnog procesa i nastava se sve više usmjerava prema učenicima. Kako bi nastava bila što kvalitetnija i kako bi učenicima proces učenja bio zanimljiv, koriste se brojne metode i strategije aktivnog učenja i poučavanja. Svaki oblik učenja i poučavanja ima svoje prednosti, ali i svoje nedostatke na kojima je potrebno raditi kako bi suvremena nastava postala što kvalitetnija. Upravo suvremena nastava posljednji je dio ovog rada, a ona predstavlja novi oblik nastavnog procesa koji je sve više usmjeren na dijete. Suvremeno društvo više ne zahtjeva poznavanje činjenica, već donošenje vrlo važnih odluka uz pomoć kritičkog mišljenja.

U ovom radu objašnjeni su pojmovi aktivnog učenja i poučavanja, kao i pojam suvremene nastave. Također, kroz prizmu aktivnog učenja objašnjenja je konstruktivistička teorija učenja koja razmatra znanje kao jedan oblik nadogradnje, odnosno, učenici uče novo gradivo koje povezuju sa već prethodno stečenim znanjem. Također, rad se osvrće na razlike suvremene i tradicionalne nastave gdje se jasno vidi koliko je obrazovnom sustavu bila potrebna promjena. Osim toga, objašnjeni su socijalni oblici izvođenja nastave. Opisani su frontalni, individualni i grupni oblik, a navedene su prednosti i nedostaci pojedinog socijalnog oblika. Dio rada fokusiran je i na strategije aktivnog učenja i metode aktivnog poučavanja kao i na njihove prednosti i nedostatke. Naposljetku, opisana je suvremena nastava i njezine zadaće u 21. stoljeću. Poseban dio rada bazira se na karakteristike suvremene nastave kao i na objašnjenje istih. Cilj ovog rada jest predstaviti pojmove aktivnog učenja, aktivnog poučavanja i suvremene nastave, kao i važnost ovakve vrste nastave u 21. stoljeću.

2. Aktivno učenje i aktivna nastava

Obrazovanje 21. stoljeća svakodnevno se suočava sa brojnim izazovima koji zahtijevaju otkrivanje novih oblika učenja i poučavanja. Učenje ne bi trebalo biti samo stjecanje znanja, nego puno više od toga. Ono treba predstavljati nova iskustva, znatiželju i najvažnije od svega, želju za promjenom. Peko i Varga (2013) za učenje kažu da je to promjena u ponašanju, ali koja je uzrokovana prethodnim iskustvom osobe koja uči. Kako učenje ne bi označavalo samo promjenu u ponašanju, istražuju se novi oblici učenja. Jedan od suvremenih oblika učenja, koji uvelike pospješuje shvaćanje gradiva, jest aktivno učenje. Kada se govori o terminologiji aktivnog učenja, razni autori različito određuju taj pojam. Kroz ovaj rad aktivno učenje bit će opisano kao oblik, osim ukoliko se spominje neki autor sa drugačijim terminom. Za razliku od učenja, aktivno učenje, navodi autorica Dogani (2023), označava pristup obrazovanju koji od učenika zahtjeva njihov angažman i sudjelovanje u aktivnostima koji konstruiraju nova saznanja. Također, ona navodi da je učenike potrebno uključivati u rasprave o materijalima koje koriste, kao i u rješavanje problema na koja mogu naići prilikom učenja. Autori Meyers i Jones (1993) navode da aktivno učenje proizlaze iz dviju osnovnih pretpostavki, a to su: a) učenje je samo po sebi aktivan proces u kojem učenici preuzimaju odgovornost za proces učenja, b) učenici uče na drugačije načine, odnosno, ne uče svi učenici jednako pa je samim time potrebno prilagoditi učenje svakom učeniku. Ove dvije pretpostavke čine temelje uvođenja aktivnog učenja. Važno je naglasiti da aktivno učenje predstavlja suvremen oblik učenja pa samim time postoje velike razlike u usporedbi sa tradicionalnom nastavom i učenjem. Aktivno učenje dio je suvremene aktivne nastave koja je poželjna u 21. stoljeću. Jako je teško učenika navesti na aktivno učenje ukoliko on nema realizaciju aktivne nastave u školi. Ta dva pojma moraju biti u međusobnom suodnosu kako bi učenik imao što kvalitetnije obrazovanje. Upravo zato, važno je učenicima omogućiti aktivnu nastavu koja ih potiče na aktivno učenje. Suzić, 1999; prema Marić, 2023 navodi razlike između tradicionalne nastave i aktivne nastave. Razlike se nalaze u tablici:

Tablica 1 Prikaz razlika tradicionalne i aktivne nastave (Suzić, 1999; prema Marić, 2023)

TRADICIONALNA NASTAVA	AKTIVNA NASTAVA
prenošenje znanja	interakcija tijekom procesa učenja
verbalno prenošenje, tj. učenje	praktično prenošenje, tj. učenje
zahtijevanje točnog odgovora	traženje što više mogućih rješenja
bez pomoćnih sredstava	uključivanje što više pomoćnih sredstava

veća aktivnost nastavnika u odnosu na aktivnost učenika	veća aktivnost učenika u odnosu na aktivnost nastavnika

Razlike su vidljive u svim aspektima, a ponajviše u pogledu praktičnog djelovanja. U tradicionalnoj nastavi cilj je prenijeti znanje sa učitelja na učenike, dakle stavlja se naglasak na većinsku aktivnost nastavnika od aktivnosti učenika. To prenošenje je većinski samo verbalnim putem, odnosno takozvanom frontalnom nastavnim, o kojoj će više biti riječ kasnije. Važan dio takve nastave je i zahtijevanje točnog odgovora od učenika i kažnjavanje učenika ukoliko je odgovor netočan. Na taj način stvara se stres kod učenika jer znaju da ukoliko točno ne odgovore da će bit kažnjeni. Također, nastava se odvija bez ikakvih pomoćnih sredstava koji bi učenicima učinili nastavu zanimljivijom i lakšom za praćenje. Što se tiče aktivne nastave, za nju je karakteristična interakcija tijekom nastavnog procesa. Ta interakcija može biti između učitelja i učenika, između učenika i učenika ili između bilo koje osobe koja je uključena u nastavni proces. Tom interakcijom, svi sudionici obogaćuju svoje znanje. Učitelji nastoje na praktične načine prenijeti znanje, dakle, služe se brojnim načinima za prenošenje nastave, a da nije samo frontalni rad. Jako važan dio aktivne nastave je traženje, ne jednog, nego više mogućih rješenja i odgovora na neko pitanje. Razvija se divergentno mišljenje i razmišljanje, što pospješuje zaključivanje učenika. Važno je učenicima omogućiti širok spektar mogućih odgovora i pohvaliti svaki novi odgovor, a ukoliko i dođe do pogrešnog odgovora, poželjno je pohvaliti učenika zbog hrabrosti na ponuđenom odgovoru. Marić (2023) u svojem radu piše o aktivnom učeniku te navodi da se aktivni učenici ne boje pogrešnog odgovora te da slobodno iznosi svoje mišljenje i prijedloge. U aktivnoj nastavi, učitelji koriste jako puno pomoćnih sredstava koji pripomažu kvalitetnijoj nastavi. Neka od sredstava mogu biti: projektor, laptop, zvučnici, plakati, izrađeni materijali, itd. I naposljetku, najvažnije od svega, učenici imaju veću aktivnost od učitelja. Upravo zato se takva vrsta nastave zove aktivna nastava jer učenici aktivno sudjeluju. učenici su ti koji daju odgovore, nove ideje, razmjenjuju znanje i vještine, a nastavnik je taj koji sve to promatra i vodi. Kao što je i navedeno, učitelj u procesu aktivnog učenja ima samo ulogu voditelja, a učenici su ti koji imaju najvažniju ulogu u svom učenju. Letina (2016) govori o participativnoj ulozi koju ima učenik u procesu aktivnog učenja, a brojni ostali autori također govore o aktivnoj ulozi koju učenik ima. Močinić (2012), Dunjić (2016), Letina (2016) i Ljubac Mec (2022) slažu se u tome da je učenik više nije samo pasivni promatrač nastavnog procesa, već i aktivan sudionik nastave, odnosno nastavnog procesa. Letina (2016) nadodaje da je učitelj nije samo organizator, nego i partner svojim učenicima u nastavnom

procesu. Također, Dunjić (2016) objašnjava da je učenike važno poticati na promišljanje o nastavnom sadržaju jer na taj način najviše sudjeluje u aktivnom obliku učenja nekog sadržaja. Letina (2016) dodaje da učenici svojom aktivnošću u nastavnom procesu pridonose razvoju cijelog vlastitog bića. Razlozi tomu mogu biti mnogi, a jedan od njih je taj da učenici u aktivnom učenju razmišljaju i djeluju na divergentan način što im omogućava upotrebu svih osjetila i mogućnosti koje imaju na raspolaganju. I autorica Ljubac Mec (2022) piše o cjelovitom razvoju u procesu aktivnog učenja, a ona kaže da učenici kojima je pruženo iskustvo mogu nadići intelektualno učenje i na taj način cjelovito se razvijati.

Prema Dogani (2023) postoje dvije prednosti aktivnog učenja, a one su: 1) povećanje motivacije i angažmana učenika i 2) poticanje razvoja kritičkog mišljenja i razvoj vještina potrebnih za rješavanje problema. Dakako da ovo nisu jedine prednosti aktivnog učenja, ali vrlo sažeto opisuju za što služi aktivno učenje i koliko pomaže u razvoju učeničkog znanja.

2.1. Teorijski pristupi aktivnom učenju

Aktivno učenje ulazi u sve sfere ljudskog djelovanja, a samim time može se opisati kroz brojne pristupe. U daljnjem tekstu bit će opisani sljedeći teorijski pristupi: psihološki, ekološki, humanistički, pedagoški, sociološki i konstruktivistički pristup.

Psihološki pristup odnosi se na pamćenje i mišljenje o informacijama, što se može svrstati pod kognitivnu teoriju učenja. Autorica Gazibara (2018) navodi da je središte ove teorije model obrade informacija kod ljudi. Svaki čovjek na drugačiji način prima informaciju, obrađuje ju i kasnije se nje dosjeća. Upravo se zato aktivno učenje može sagledati iz ovog teorijskog pristupa. Svaki učenik je jedinstven i uči na svoj način. Zbog toga je važno aktivnu nastavu organizirati na različite načine kako bi svaki učenik dobio priliku za otkrivanje nekih novih načina. Ukoliko je učenje jednolično, učenici neće biti motivirani za rad. Gazibara (2018) navodi da je učenje čin u kojem čovjek mora sudjelovati na više razina, osobnošću, stilom, okruženjem i slično.

Ekološki pristup razvio je Urie Brofenbrenner koji smatra da je dijete član sustava gdje je ujedno i sudionik vlastitog razvoja, a kao važan dio razvoja smatra okolinu. Gazibara (2018) navodi pet razvijenih podsustava, a oni su: mikrosustav, mezosustav, egzosustav, makrosustav i kronosustav. Mikrosustavu pripadaju razne uloge koje svaki čovjek ima u svakodnevnom životu, odnosi i aktivnosti, npr. obitelj. Interakcijom više mikrosustava stvara se mezosustav. S druge strane, egzosustav predstavlja interakciju u kojoj pojedinac nije uključen, ali ona indirektno utječe na njega. Pretposljednji podsustav jest makrosustav u koji spada kultura

pojedince u kojoj živi. To se odnosi na stil života, vjerovanje ili navike koje posjeduje. Kronosustav predstavlja promjene u ostalim podsustavima tijekom vremena. Svako dijete dolazi iz različite okoline i ima različite poglede na svijet i samim time važno ga je razumjeti i nastavu prilagoditi njemu.

Kada se govori o humanističkom pristupu, govori se o čovjeku koje je samostalno i stvaralačko biće, a Gazibara (2018) navodi da je, u obrazovanju, važno osobu shvatiti kao cjelovitu i dati joj mogućnost izbora. To se povezuje s aktivnim učenjem na način da se učenici shvaćaju kao jedinice koje su samostalne i kojima je važno ponuditi više izbora. To je i smisao aktivnog učenja i aktivne nastave. Što se tiče kurikuluma, Gazibara (2018) navodi, da je potrebno povezati predmete kako bi nastava postala interdisciplinarna i kako bi se različita područja međusobno povezala.

Pedagogijski pristup, navodi Gazibara (2018), sadrži četiri pedagoške dimenzije, a one su: učiti znati, učiti činiti, učiti živjeti zajedno i učiti biti. Iz ovih dimenzija, može se zaključiti da su, u pedagogijskom pristupu, iskustvo i znanje usko povezani. Samim time, možemo aktivno učenje promatrati i kroz ovaj pristup. Iskustvo je važan dio učenja jer na taj način učenici teoriju pretvaraju u stvarno znanje o nečemu. Primjerice, na nastavi kemije važno je održavati pokuse kako bi se znanje o nekim reakcijama prevelo u djelo. Svaka nastava mora biti i djelom iskustvena. Iz navedenih pedagoških dimenzija, može se zaključiti da u aktivnom učenju nije važno samo znati činjenice i podatke, već osnaživati znanje o životu u zajednici, pomaganju, slušanju i znanje o sebi samom.

Autorica Gazibara (2018) navodi da je, za sociološki pristup aktivnom učenju, najvažniji simbolički interakcionizam. Kao što samo ime govori, ono označava simboliku koju pojedinac pridodaje određenim akcijama. Svaki pojedinac, određenoj akciji može pridodati različito značenje. U školskom kontekstu, učitelji bi trebali biti svjesni da ne pridodaje svaki učenik jednaku važnost nečemu i da je simbolika akcija različita od učenika do učenika. Učenici imaju različite interese i to je važno prihvatiti i razumjeti.

Posljednji teorijski pristup jest konstruktivistički pristup. Autorice Ljubac Mec (2022) i Marić (2023) navode da je konstruktivistički pristup učenja pristup koji obilježava učenje novih pojmova, činjenica ili znanja u cjelini, na temelju već od prije poznatih pojmova i činjenica. Bitan dio tog procesa je aktivnost učenika jer su oni ti koji konstruiraju svoje znanje. Autorica Gazibara (2016) također spominje ovaj pristup, ali i potvrđuje važnost samog pristupa jer navodi da se konstruktivizam, konkretnije, socijalni konstruktivizam, nalazi u temelju

Nacionalnog okvirnog kurikulumu. Autorica Jukić (2013) navodi da učenje nije samo stjecanje znanja, već i uključivanje učenika u zajednicu znanja. Ljubac Mec (2022) navodi i osnovna obilježja konstruktivističkog pristupa učenju: „*Osnovna obilježja konstruktivističkog pristupa učenju su: aktivni oblici učenja - primjerice, učenje kao otkriće; situacijski karakter učenja; individualizacija procesa učenja; nepostojanje objektivnog znanja; nemogućnost usporedne evaluacije znanja učenika; te minimizirana uloga izravnog poučavanja u nastavi.*“ (Ljubac Mec, 2022, 156). Dakle, u samim postavkama konstruktivističkog pristupa učenja, stoji sintagma aktivno učenje, a individualizaciju procesa učenja, autorica kasnije objašnjava kroz cilj aktivne nastave. Ona smatra da aktivno učenje potiče razvoj učenikove ličnosti i da takva nastava potiče učenike da istražuju i ispituju, a ono što se vrednuje je njihova motiviranost i razvoj osobnosti, kao i rad i napredak. Iako se u aktivnoj nastavi naglasak stavlja na učenika, Šustek (2016) navodi da je učitelj glavni nositelj procesa učenja i ima važnu ulogu u učenikovom životu. Ona smatra da učitelj treba učenicima nuditi raznovrsne aktivnosti koje će ih poticati na istraživanje i kreativnost. O ulozi učitelja, odnosno nastavnika, piše i autorica Dogani (2023) koja kaže da nastavnici, koji koriste aktivno učenje, omogućuju učenicima da rješavaju probleme, budu dio tima te pomažu drugim učenicima pri učenju. Također, ona smatra da aktivno učenje potiče učenike da rade na visokim kognitivnim razinama jer odrađuju zadatke gdje analiziraju, sintetiziraju i evaluiraju. Kada se govori o konstruktivističkom pristupu u nastavi, autorica Jukić (2013) navodi da je tradicionalna nastava troma i nepovezana sa iskustvima učenika. Također, autorica navodi da takva nastava nije povezana sa događanjima u svakodnevnom životu. Razlike između tradicionalne nastave i konstruktivističke nastave vidljive su u svim aspektima. Autorica Jukić (2013) u svom radu navela je te razlike. Tradicionalna nastava strogo je okrenuta prema kurikulumu i često se od njega ne odvaja, s druge strane, konstruktivistička nastava okrenuta je odstupanju od kurikulumu s obzirom na to što učenike u tom trenutku zanima. Također, tradicionalna nastava učenika doživljava kao subjekt u kojega je potrebno unijeti znanje, dok se konstruktivistička nastava okreće tome da učenik svojim mišljenjem stvara sliku o svijetu. Tradicionalna nastava bazira se na frontalnom radu, dok konstruktivistička potiče učitelja da stvara interaktivnu nastavu i prigodnu okolinu za rad učenika. Kada govorimo o ispitivanju znanja učenika, u tradicionalnoj nastavi ono se provodi testiranjem, dok se u konstruktivističkoj ono odvija na način da se prati rad učenika tijekom nastave i uvijek se teži ka napredovanju. U obzir se uzimaju učenički radovi, a ne samo ispiti. Posljednja i vrlo važna razlika ove dvije vrste nastave je samostalni rad i rad u suradničkim oblicima. Naime, tradicionalna nastava okreće se samostalnom radu učenika, dok konstruktivistička nastava bazira se na suradničkim oblicima rada. Suradničkom nastavom,

učenici zajedno otkrivaju nove stvari i uče se raditi s drugim ljudima. (Brooks, Brooks, 1993; prema Jukić, 2013). Konstruktivistička nastava je nastava koja se okreće budućnosti, a učenike i njihov napredak, u svakom smislu, stavlja u središte pozornosti. Svaki nastavnik trebao bi težiti ovakvoj vrsti nastave jer je to nastava koja podržava učenikov razvoj, a ne samo učenje činjenica. .

2.2. Socijalni oblici nastave

Bognar i Matijević (2005) objašnjavaju socijalne oblike koji se mogu pojaviti na nastavi. Oni objašnjavaju tri oblika, a to su: frontalni, individualni i grupni. Frontalni oblik izvođenja nastavnog procesa označava verbalno izražavanje učitelja prema svim učenicima zajedno. Ovaj oblik nastave je zastario, ali autori navode glavnu prednost ovog oblika rada. Prednost je efikasnost rada upravo zbog toga što se velikom broju učenika u isto vrijeme nešto pojašnjava, a time se ne gubi vrijeme na pojedinačno objašnjavanje. Veliki nedostatak ovog oblika rada je zanemarivanje aktivnosti učenika jer glavnu riječ vodi učitelj, a učenici nemaju priliku propitkivati. Što se tiče individualnog oblika rada, autori navode da je ovo u pojedinim predmetima, kao što je naprimjer matematika, neizostavan dio nastavničkog procesa. Kao bi bilo lakše pratiti individualni oblik, uvelike pomažu radni listići ili radne bilježnice kao i ostali mediji ili pomoćna sredstva. Oni navode i poseban oblik individualnog rada, a to je takozvana individualno planirana nastava u kojoj učenici osmišljavaju svoj plan koji prate uz pomoć učitelja i nastoje taj plan i ostvariti. Posljednji socijalni oblik jest grupni rad. Bognar i Matijević (2005) dijele ovaj socijalni oblik na tri dijela, a to je rad u paru, rad u trojkama i rad u grupama gdje sudjeluje od četiri do šest učenika. Može se reći da je ovaj socijalni oblik prilično značajan jer se u njemu najbolje razvijaju socijalne kompetencije uz sudjelovanje u zajedničkim aktivnostima. Međusobnom suradnjom dolazi do razmjene znanja i vještina. Svaki sudionik, odnosno učenik grupe, dobiva određenu ulogu i zadatak koji mora obaviti kako bi grupa uspješno riješila zadatak. Ukoliko svaki učenik obavi svoj dio posla, grupa je uspješno savladala ovaj oblik socijalnog rada, no to nije uvijek slučaj. Ponekad se dogodi da neki učenici ne obavljaju svoj dio posla onako kako se od njih traži i to uvelike utječe na rad cijele grupe. Tada može doći do nesuglasica i tu se može vidjeti kako grupa međusobno funkcionira kada dođe do problema. U ovom načinu rada, učenici se uče odgovornosti i suradnji. O važnosti suradnje pisale su i autorice Peko i Varga (2013) koje kažu da taj način rada mijenja odnose u učionici te da umjesto natjecanja vlada međusobna podrška i važnost postizanja zajedničkog cilja. Autorica Ljubac Mec (2022) također se dotiče suradnje u odgojno obrazovnom procesu pa tako piše o suradničkom učenju. Naime, ona kaže da je suradničko učenje temelj za unapređivanje

tradicionalne nastave, čije je obilježje individualni rad, u svrhu zadovoljavanja potreba učenika i suvremene nastave. Važan dio suradničkog učenja jest podjela zadataka u grupi, autorica Ljubac Mec (2022) navodi na nije važno samo podijeliti se u grupe, već u njima sudjelovati cijelim svojim bićem. Od učitelja se očekuje da potiče suradničko učenje jer ono pomaže učenicima da se socijaliziraju i bolje upoznaju s ostalim učenicima u razredu. Ukoliko učitelj ne potiče suradničko učenje, nastava postaje individualna, a to nije odlika suvremene nastave. Autorica Ljubac Mec (2022) u svom radu navodi značajke suradničkog učenja koje je preuzela od Johnson i suradnika (1993). Značajke su sljedeće: 1) ovakvo učenje potiče razvoj socijalnih vještina, posebice komunikacijskih vještina i vještina rješavanja sukoba, 2) skupno procesiranje odnosi se na raspravljanje o učinkovitosti rada svakog člana grupe, 3) pozitivna međuovisnost označava zajedničko surađivanje bez kojeg je nemoguće izvršiti zadatak, dakle, ukoliko svaka osoba ne odradi svoj dio zadatka, onda cijela grupa ne obavlja zadatak do kraja, 4) posljednja značajka jest poticajna interakcija licem u lice, a to označava međusobnu podršku članova grupe. (Johnson, 1993; prema Ljubac Mec, 2022). Svaka značajka suradničkog učenja važna je sama po sebi i trebala bi poticati učitelje da uključuju suradničko učenje u svoju svakodnevnu nastavu. Sudjelovanjem u suradničkom učenju, svaki učenik razvija određene socijalne kompetencije koje će mu pomoći u daljnjem razvoju ličnosti. Ljubac Mec (2022) navodi da se socijalne kompetencije ne razvijaju samo komunikacijom, već i empatijom. Suosjećanjem za drugog i pomaganjem ukoliko je potrebno, učenici razvijaju empatiju i na taj način se grupa osnažuje. Socijalne kompetencije koje učenici steknu tijekom aktivne nastave i suradničkog učenja, služe kao temelj razvoja i ostalih socijalnih kompetencija za život. Suradničko učenje treba poticati i razvijati jer je ono preduvjet kvalitetne i suvremene nastave.

2.3. Strategije aktivnog učenja

Važan aspekt aktivnog učenja jesu strategije aktivnog učenja. Brojni autori različito tumače i dijele strategije. Letina (2016) navodi sljedeće strategije aktivnog učenja: rješavanje problemskih situacija, formuliranje pitanja, uzajamne rasprave, tumačenja, suradničko učenje, rad na projektima, istraživačko učenje, studija slučaja, problemska nastava, projektna nastava i učenje otkrivanjem. Svaka od ovih strategija na svoj način pospješuje učenje i omogućava učenicima da aktivnije sudjeluju u nastavnom procesu. Primjerice, strategiju postavljenja (formuliranja) pitanja, objašnjavaju i autorice Peko i Varga (2013) na način da u ovoj strategiji sudjeluju i učenici, ali i učitelji. Odgovori na pitanja mogu predstavljati memoriranje znanja ili evaluaciju koja je argumentirana. Autorica Brame (2016) navodi također strategije aktivnog učenja koje bi učenicima omogućile uključivanje u nastavnički proces. Ona navodi da je pauza

bitan dio aktivnog učenja jer omogućava učenicima da međusobno razgovaraju o gradivu i rade bilješke. Preporučuje da se pauza radi svakih 12 – 18 minuta, a optimalna duljina pauze je dvije minute. Druga strategija temelji se na dohvatanju informacija iz prethodnog dijela gradiva. Ova strategija omogućava osvježavanje znanja i mogućnost postavljanja pitanja. Treća strategija jest takozvana razmisli-spoji-podijeli. Ova strategija zahtjeva od učenika da daju odgovor na pitanje na način da ga prvo stvore u svojoj glavi, nakon toga podijele sa kolegom iz klupe i naposljetku unutar grupe o tome raspravljaju. Na taj način učenici kritički razmišljaju o svom odgovoru, ali i o odgovorima od drugih kolega. Osim strategija aktivnog učenja, Brame (2016) navodi i tehnike organiziranja sadržaja u svrhu olakšavanja učenja učenicima. Prva tehnika odnosi se na slaganje redosljeda procesa, na način da imaju trake sa izmiješanim redosljedom i onda zajedno u grupi formiraju pravilan redosljed. Na taj način međusobno surađuju i razmišljaju o mogućem tijeku rada. Sljedeća tehnika je konceptualna mapa koja služi kao vizualni prikaz gradiva i sadržaja. Konceptualna mapa sastoji se od pojmova koji su međusobno povezani sa objašnjenjima. Poželjan dio ove tehnike jest prezentacija učeničkih mapa kako bi i drugim učenicima predstavili svoje znanje. Slično tome jesu male mape koje se sastoje od kratkog popisa pojmova. Četvrta tehnika jest kategorizacijska mreža u kojoj učenici spajaju kategorije sa izmiješanim pojmovima ili drugim stavkama. Također, poželjno je da svaki učenik predstavi svoju kategorizacijsku mrežu drugim učenicima. Kako bi učenici što aktivnije sudjelovali u nastavnom procesu, važno je omogućiti im mogućnost donošenja odluka. Ova tehnika omogućava im da se zamisle u nekoj važnoj političkoj ulozi gdje su oni ti koji donose odluke. Posljednja tehnika slična je ovoj prethodnoj jer učenici razmišljaju o stvarnim situacijama iz svijeta na temelju kojih, uz svo znanje koje posjeduju, donose svoje zaključke o navedenoj situaciji. Ove dvije tehnike omogućavaju razvoj kritičkog mišljenja kod učenika. Iako postoje brojne druge strategije aktivnog učenja, autorice Peko i Varga (2013) navode da učinkovitost strategija aktivnog učenja uvelike ovise o učitelju i o tome kakvog on sebe smatra u učionici. Ukoliko učitelj smatra sebe glavnim sudionikom nastavnog procesa, strategije aktivnog učenja ne mogu biti korištene jer one zahtijevaju jednaku suradnju učitelja i učenika, no ukoliko učitelj gleda na svoje učenike kao na jednake sudionike, onda ove strategije mogu biti izuzetno korisne.

3. Aktivno poučavanje

Poučavanje, u odnosu na učenje, predstavlja zajedničko djelovanje učenika i učitelja. Autorice Peko i Varga (2014) poučavanje vide kao dihotomiju jer ono u sebi sadrži istovremeno dva procesa – poučavanje i učenje. U tradicionalnom obliku nastave, prenošenje znanja odvija se isključivo frontalnim putem. To znači da su učenici pasivni sudionici tog procesa, a učitelj jedini koji je aktivan. Letina (2016) govori i o tradicionalnom obliku vrednovanja učeničkih postignuća. Ona kaže da ukoliko se vrednovanje provodi isključivo putem ispita, koji mjere količinu znanja, onemogućava se shvaćanje učeničkih razmišljanja i način na koji je učenik sposoban riješiti neki problem. Poticanjem aktivnog učenja, razvija se potreba za istraživanjem aktivnog poučavanja. Autorica Marić (2023) navodi se da u procesu aktivnog poučavanja, središte nastavnog procesa dodjeljuje učenicima, a ne više nastavniku. Cjelokupna nastava trebala bi biti organizirana prema potrebama i željama učenika, a učitelj postaje suradnik i motivator. Također, autorica navodi da time omogućavamo učenicima da sami odaberu način učenja koji im najbolje odgovara. Iako se čini da učitelji u procesu aktivnog poučavanja nemaju nikakvu ulogu, to itekako nije tako. Iako su učitelji postavljeni za suradnike, a ne više organizatore poučavanja, oni i dalje moraju koordinirati i pomagati u nastavnom procesu. Prema Gazibara (2018) učitelj jest taj koji priprema učionicu i okolinu za učenje učenicima. Dakle, iako se veliki dio oslanja na samostalno učenje učenika, i dalje su učitelji ti koji omogućavaju provedbu aktivnog učenja, ali i poučavanja. Autorice Peranić (2022) i Grakalić Plenković (2023) navode da priprema aktivnog poučavanja traje puno duže od pripreme tradicionalnog oblika poučavanja. Učitelj je taj koji mora pripremiti i sastaviti pitanja u vođenom razgovoru kao i zadatke koje će učenici rješavati. Osim toga, prema Grakalić Plenković (2023) učitelji biraju metode i postupke vođenja, odnosno aktivnog poučavanja učenika u što uključuju i vlastite stavove i mišljenja i na taj način obogaćuju i učenike i nastavu kao takvu. Ono što još autorica Peranić (2022) navodi jest problem samopouzdanja kod učitelja. Naime, ona kaže da brojni učitelji nemaju dovoljno samopouzdanja kako bi proveli aktivno poučavanje pa vrlo često posežu za tradicionalnim metodama i strategijama poučavanja. Koliko je aktivno učenje i poučavanje bitan aspekt suvremene nastava piše i u Okviru nacionalnog kurikulumu. Naime Lukaš i Mušanović (2020) pišu o načelima učenja i poučavanja koji određuju korištenje strategija, a načela su: 1) uvažavanje individualnih razlika, 2) aktivna uloga djece i mladih osoba u različitim aktivnostima učenja, ustrajnost u učenju, izgradnja i povećanje samostalnosti opažanjem, istraživanjem, sudjelovanjem, izvedbom i razvojem vještina i stavova potpomognute informacijsko – komunikacijskom tehnologijom, 3) svrhovitost i

povezanost sa životnim iskustvima, 4) poticanje složenijih oblika mišljenja, 5) poticanje suradnje, 6) međusobna povezanost iskustava učenja s prethodnim znanjima i iskustvima, 7) motivirajuća iskustva i 8) izazovna iskustva. Svaki učitelj trebao bi biti upoznat s ovim načelima kako bi na što kvalitetniji način oblikovao i organizirao nastavu. Okvir nacionalnog kurikuluma dotiče se svih važnih dijelova organizacije nastave počevši od individualnih razlika pa sve do iskustava prilikom učenja. Uvažavati individualne razlike važan je dio osmišljavanja aktivne nastave jer učitelji moraju biti svjesni kakve razlike postoje i na koji način jednaka nastava može utjecati na nejednakost u razredu. Upravo zato, svaki učitelj treba poučavati na načine na koji odgovara njegovom razredu, a to bi značilo da svoje poučavanje prilagođava svakom učeniku koji čini taj razred. Nadalje, važnost aktivne uloge učenika već je objašnjena ranije, ali bitno je napomenuti da učitelj prilikom osmišljavanja nastave ne smije umanjiti ulogu učenika u procesu aktivnog poučavanja. Aktivna nastava podrazumijeva uvođenje životnih iskustava u proces poučavanja. Od izuzetne je važnosti učenicima predstaviti životna iskustva kako bi se na što bolji način povezali sa nastavnim gradivom. Djeca trebaju učiti na primjerima, a učitelji bi trebali u nastavi koristiti što više primjera iz svakodnevnog života i o njima razgovarati. Budući da aktivna nastava predstavlja suvremeni oblik, ona treba poticati i složenije oblike mišljenja. Pod tom sintagmom krije se mogućnost donošenja odluka, rješavanje problema, kritičko razmišljanje pa čak i kreativnost. Ovaj dio organizacije nastave najbolje opisuju razredne rasprave i debate, jer u njima djeca mogu samostalno razmišljati i povezivati te učiti uvažavati tuđe mišljenje. Također, kroz aktivno poučavanje, učitelji trebaju poticati suradnju svojih učenika međusobno, ali i sa širom okolinom, primjerice lokalnom zajednicom. Što se tiče međusobne povezanosti iskustva učenja s prethodnim znanjima, to se može opisati kao nadogradnja već postojećih znanja sa novim znanjima i iskustvima. Upravo zato, učenicima je potrebno davati primjere pomoću kojih će oni moći nadograditi svoje znanje i tako povezivati dva gradiva. Naposljetku, učenike treba izlagati i motivirajućim ali i izazovnim iskustvima pomoću kojih će, na svom primjeru, osjetiti neko gradivo. Ukoliko djeca uče na primjerima, ona isprobavaju ono o čemu uče, a takvo učenje je najproduktivnije. Aktivnim poučavanjem, učenici stječu kompetencije potrebne za život, a upravo o kompetencijama pišu autorice Peko i Varga (2014) koje kažu da se poučavanje smatra funkcionalnim ukoliko učenici steknu kompetencije koje će im koristiti u svakodnevnom životu u školi, ali i izvan nje.

3.2. Razvoj kritičkog mišljenja aktivnim poučavanjem

Suvremena nastava i zahtjevi suvremene nastave potiču razvoj kritičkog mišljenja kod djece i mladih. Za početak potrebno je definirati pojam kritičko mišljenje. Prema autorici

Mrdeža (2017) kritičko mišljenje je proces mišljenja pomoću kojeg nešto prosuđujemo. Dakle razmišljanjem o nečemu, dajemo svoj zaključak. Također, autorica navodi da zadatak suvremena nastave nije samo usvojiti činjenice, već i steći sposobnost samostalnom iznošenja mišljenja i razgovaranje o istome. Zadatak učitelja jest da potiče svoje učenike na kritičko mišljenje i razmišljanje na način da za njih organizira aktivnosti koje će to poticati. Primjerice, razgovor o pročitanoj djelu na nastavi hrvatskog jezika, ne bi se trebao svoditi samo na iznošenje događaja iz tog djela, već i na razgovor o mogućim posljedicama ili problemima. Učenike je potrebno poticati na rasprave i rješavanje problema u razredu jer i na taj način razvija se njihovo kritičko mišljenje. Ono što također autorica Mrdeža (2017) navodi jest to da je zadatak suvremene nastave naučiti samostalno učiti i da je za samostalno učenje važno kritičko mišljenje i razlučivanje. Kako bi se kritičko mišljenje moglo razvijati, važno je da učenici i učitelji međusobno vode dijaloge, a ne da učitelj održava frontalnu nastavu. Kroz komunikaciju, kod učenika se javljaju nove ideje koje mu kasnije mogu pomoći pri rješavanju problema.

3.2. Razvoj kreativnosti aktivnim poučavanjem

Kreativnost se oduvijek shvaćala vještinom koja je preduvjet kvalitetne nastave. Brojni autori pisali su o kreativnosti u nastavi, a autorice Močibob, Pahljina-Reinić, Rončević Zubković (2023) navode da kreativnost u nastavi ne bi trebalo zauzimati dodatno vrijeme, već da bi kreativnost mogla i trebala biti uklopljena u suvremenu nastavu. Brojni učitelji imaju strah od uvođenja nečega novog u nastavu, upravo zato što iziskuje puno više vremena, a zahtjevi kurikuluma su sve veći. Upravo zato, kako su i autorice navele, kreativnost ne bi trebala biti dodatno vrijeme, već cjelokupni rad. To znači da se kreativnost treba razvijati od najranije dobi. One navode da kreativnost povećava motivaciju za rad, a time se olakšava savladavanje novih znanja. S druge strane, učitelji ne bi smjeli od učenika očekivati kreativne ideje, ukoliko i oni sami ne održavaju kreativnu nastavu koja će motivirati učenike. Može se reći da je kreativna nastava ujedno i suvremena nastava jer se uz pomoć kreativnosti odmičemo od frontalnog načina rada koji na nikoji način ne motivira učenike. Svojim kreativnim djelovanjem, učitelji razvijaju kreativnost kod učenika.

3.3. Metode aktivnog poučavanja

Metode rada u nastavi, razni autori različito definiraju, ovaj rad osvrće se na definiciju autorice Pelikan (2013) koja navodi da su nastavne metode oblik suodnosa i komunikacije između učitelja i učenika u odgojno-obrazovnom procesu u svrhu ostvarivanja nekog zadatka. Postoje razne metode rada, a u nastavku su navedene i objašnjene metode aktivnog poučavanja.

Šustek (2016) smatra da učitelji trebaju koristiti one metode prilikom poučavanja koje podržavaju socijalni i emocionalni razvoj učenika jer time će učenici graditi svoj identitet i mogućnost rješavanja sukoba. S druge strane, pojam aktivno pripisuje se suvremenoj nastavi, samim time aktivno poučavanje zahtjeva osmišljavanje i korištenje suvremenih aktivnih metoda poučavanja. Autorica Grakalić Plenković (2023) navodi da korištenje upravo tih metoda, na fakultetskoj razini, pridonosi tomu da budući učitelji uvide prednosti aktivnih metoda i odluče se na ostvarivanje aktivnog poučavanja u svojoj budućoj nastavi. Također autorice Mondal i Roy (2021) pišu o suvremenim metodama poučavanja. One navode da se suvremeni nastavni plan i program izrađuje na način da je učenik u središtu planiranja. Također, osvrću se na korištenje interaktivnih metoda umjesto recitacijskih metoda, kao i na uvođenje metoda koje nisu usmjerene samo na teorijsko učenje, nego i na metode postavljanja pitanja, praktične primjere, suradnju i demonstraciju. Ove dvije autorice dale su detaljnu analizu suvremenih metoda poučavanja. Za početak, prva metoda jest obrnuta učionica. Ova metoda odvija se na obrnut način od klasičnog poučavanja. Učenicima je potrebno zadati temu i dovoljno vremena za proučavanje te teme. Pripremu odrađuju izvan škole, a po dolasku u školu svoj rad predstavljaju i učitelju i drugim učenicima. Allen i Jackson (2017) također spominju obrnutu učionicu, a oni smatraju da bi sadržaj obrnute učionice trebao trajati deset minuta i da uključuje pismeni rad, vizualne prikaze i audio snimke. Obrnuta učionica pospješuje aktivno učenje učenika, a učiteljima pospješuje poučavanje jer imaju više vremena za objašnjavanje složenijih pravila. Drugu metodu koju navode Mondal i Roy (2021) jest metoda samostalnog učenja gdje učitelji moraju omogućiti učenicima donošenje vlastitih ideja i misli te rad na istima. Na taj način, učenici razvijaju sposobnosti samostalnog zapažanja. Treća metoda jest metoda igre, a ona je najznačajnija za predškolsko i osnovno obrazovanje. Iako se čini bezazlenom, igra ima veliku odgovornost, pogotovo učitelji. Oni trebaju dizajnirati igre, organizirati kvizove ili zagonetke koje će pomoći lakšem učenju učenicima. I autori Allen i Jackson (2017) navode igru kao suvremenu metodu poučavanja, a oni ju opisuju na način da igra potiče rasprave o važnim konceptima i da pruža osvježenje sadržaja tijekom poučavanja. Posljednja suvremena metoda poučavanja prema Mondal i Roy (2021) jest takozvana VAK metoda. VAK metoda uvedena je kao pomoć djeci s disleksijom. U ovoj metodi, učenici su podijeljeni u tri kategorije – vizualno, auditivno i kinetički. Svaka kategorija na drugačiji način obrađuje podatke. Vizualna kategorija obrađuje podatke gledanjem, auditivna kategorija slušanjem, a kinetička pokretom i dodiranjem. U suvremenom dobu, učenici brže usvajaju gradivo na ovaj način, nego samo čitanjem sadržaja.

Važno je naglasiti da suvremene metode poučavanja imaju i prednosti i nedostatke. Glavne prednosti aktivnog poučavanja koje navodi autorica Mališa (2022) jesu: 1) metode su usmjerene samo na učenika i njegov napredak uz pomoć aktivnog učenja, 2) kroz brojne rasprave, učenici usavršavaju svoje vještine govorenja i raspravljanja, 3) u suvremenim metodama većinu odgovornosti imaju učenici, a manje učitelji čime se učenicima daje na važnosti, 4) razvijaju sposobnosti istraživačkog rada, 5) učenici uče s razumijevanjem, a ne samo pamćenjem bitnih činjenica, 6) učenici uče kako raditi u grupi sa drugim učenicima i kako prihvaćati tuđa mišljenja. Iako se čini da je aktivno poučavanje bez nedostataka, to i nije baš tako. Naime, autorica Mališa (2022) navodi i neke od nedostataka suvremenih metoda poučavanja, a oni glase: 1) zbog same prirode aktivnog poučavanja, odnosno zbog toga što se aktivnim poučavanjem nastoji učenike naučiti kako učiti, a manje činjeničnog znanja, učitelji se ne odlučuju na aktivne metode jer onda nisu u mogućnosti pratiti nastavni plan i program, 2) ove metode oduzimaju vrijeme tijekom pripremanja, 3) metoda će bit uspješna samo ukoliko učenici budu angažirani tijekom rada, 4) manjak učeničke motivacije vodi do odustajanja od aktivnosti čime aktivnost propada.

4. Suvremena nastava

U suvremenom dobu, promjene su sastavni dio života, a suvremeno društvo obilježavaju dinamični odnosi, brzi procesi i učestalo stvaranje nečeg novog. Često su upravo te promjene nositeljice svakodnevnih događanja i gotovo je nemoguće zamisliti život bez njih. Upravo zato, promjene su važne i u obrazovnom sustavu na kojem je potrebno iz dana u dan raditi. Mondal i Roy (2021) također navode obrazovanje za nepredvidivost 21. stoljeća. Naime, one navode da je suvremeno doba vođeno tehnologijom i potrebno je obrazovati inovativne i kreativne umove koji će omogućiti napredak društva u cijelosti. Autorica Peranić (2022) navodi da pedagoško gledište ima dvije perspektive nastave, a to su tradicionalna koja je ujedno i pasivna; i moderna, odnosno aktivna nastava. Ona objašnjava cilj suvremene nastave, a on učenike stavlja u prvi plan i postavlja i za aktivne subjekte. U suvremenoj nastavi, odnosno u razredu, ne bi trebao postojati poredak. Ukoliko se učitelji postave kao nadređeni nad učenike, koji su u tom trenu podređeni, suvremena nastava gubi svoj smisao. Šustek (2016) ističe zadaću suvremene nastave koja je osposobiti učenika na samostalno učenje i istraživanje u sve dinamičnijem svijetu. Ove dvije autorice, Šustek (2016) i Peranić (2022) pišu kako je suvremeni školski sustav, zajedno sa svojim metodama i strategijama, orijentiran na konstruktivistički način učenja koji za cilj ima mogućnost preuzimanja odgovornosti za vlastite postupke. Peranić (2022) također navodi da kurikulum suvremene nastave usmjeren je na dijete i promiče razvoj učeničkih sposobnosti

i vještina potrebnih za život. Ljubac Mec (2022) osvrće se na to da bi suvremena nastava trebala biti usmjerena na učenika kako bi oni postali aktivni sudionici nastavnog procesa. Takva nastava osposobljava učenike za život i pruža im puno više mogućnosti od tradicionalnog oblika nastave. Autorice Dunjić (2016) i Grakalić Plenković (2023) dotiču se tradicionalne nastave. S jedne strane, Dunjić (2016) govori o svrsi udžbenika, koji je u tradicionalnoj nastavi imao glavnu ulogu, dok je u suvremenoj nastavi važan suodnos između učenika i učitelja kao i samostalni rad učenika. S druge strane, Grakalić Plenković (2023) piše o ulozi učitelja u suvremenoj nastavi, koje se drastično promijenila s obzirom na tradicionalnu ulogu, i ona navodi da učitelji danas moraju biti spremni na promjene koje se događaju svakodnevno, a tu osobinu pripisuje poželjnim osobinama suvremenih učitelja. Balažinec (2017) navodi da se suvremena nastava mora odnositi na to da učenika stavlja u središte nastavnog procesa, sa ciljem da učenike nauči važnim životnim vještinama kako bi znali djelovati u životnim situacijama koje će u životu proći. Ona se također dotiče snalažljivosti i prilagodbe kao važnih osobina suvremenog čovjeka. Gazibara (2018) navodi glavno obilježje suvremene nastave. Za nju, usmjerenost na učenika postaje središte nastavnog procesa, a navodi da učitelji trebaju oslušivati potrebe i interese učenika kako bi nastava bila što kvalitetnija i pogodnija za učenike. Suvremena nastava treba biti poučna, ali još važnije je da bude korisna za mlade ljude koji se nalaze na početku života. U suvremenom svijetu više nije dovoljno znati činjenice, puno je važnije biti spreman na promjene i probleme. Sintagmama kao što su aktivno učenje i aktivno poučavanje, nastoji se uvoditi promjene u školski sustav kako bi on postao suvremeniji i prikladniji za novi svijet. Učenici ne smiju biti pasivni sudionici nastave, oni trebaju biti aktivni nositelji koji će stvaranjem vlastitih iskustava, kroz aktivnu nastavu, sudjelovati i u stvaranju novih oblika nastave koja će biti prilagođenija njima. Prema Peko i Varga (2013), učenike treba učiti da budu kompetentni u današnjem svijetu i da nije dovoljno samo da posjeduju znanje. One navode da biti kompetentan znači biti dobar u nekom području, posjedovati i vladati vještinama tog područja te biti puni razumijevanja. Suvremeno doba zahtjeva nove sposobnosti, vještine i znanja koji će promicati kreativnost i snalaženje pri rješavanju problema. Također, navode da suvremeno doba više ne može zadovoljiti samo frontalno poučavanje i učenje činjenica, potrebna su izazovnija iskustva učenika.

4.1. Karakteristike suvremene nastave

Kako bi na što bolji način pojasnila što i kakva treba biti suvremena nastava, autorica Gazibara (2018) navodi karakteristike suvremene nastave. Prva karakteristika je poticajna sredina za učenje. To se odnosi i na izgled učionice i na suodnose u razredu. Tradicionalne

učionice ne privlače svojim izgledom, naprotiv, one su jednoboje i bez previše detalja. Raspored stolova najčešće je jednak, odnosno svi učenici poredani su u redove i gledaju prema stolu učitelja. Učionice bi trebale biti opremljene u skladu sa razredom koje dijete pohađa. U nižim razredima osnovne škole poželjnije su jače boje zidova, a prelaskom u više razrede mijenjaju se i boje. Stolovi ne bi smjeli biti poredani u redovima jer to pogoduje izvođenju frontalne nastave. Naime, budući da suvremena nastava zagovara suradničko učenje, najpogodnije bi bilo da i stolovi budu tako poslagani. Druga karakteristika je fleksibilna organizacija učenja. Budući da je u suvremenoj nastavi važno oslušivati potrebe učenika, važno je i organizirati vrijeme rada koje će njima najbolje odgovarati. U treću karakteristiku ubrojene su kreativne i samostalne metode rada koje su objašnjene u poglavlju „Aktivno poučavanje“. Sljedeća karakteristika jest dokumentacija o rezultatima učenja. Kao što je već i spomenuto, vrednovanje učenika potrebno je unaprijediti s obzirom na tradicionalnu nastavu, a samim time potrebno je uvoditi više zapažanja i bilježaka o učenicima. Brojčanu ocjenu trebala bi zamijeniti opisna ocjena koja je puno realniji prikaz djetetova znanja. Peta karakteristika odnosi se na dnevne i tjedne planove učenja. Učenicima trebaju biti jasno postavljeni planovi učenja kako bi u svakom trenutku bili upoznati sa onim što ih čeka. Kada je dijete upoznato sa onim što radi ili što će raditi, osjeća se sigurnije i samouvjerenije jer nema iznenađenja. Svaki učenik trebao bi imati svoj plan učenja jer je na taj način učitelj prilagodio nastavu svakom učeniku posebno, a to je jedna od poželjnih karakteristika suvremenog učitelja. Slobodan rad prema odlukama djece čini šestu karakteristiku suvremene nastave. To bi značilo da su djeca, uz učitelje, konstruktori nastave jer se nastava organizira prema njihovim potrebama i željama. Sedma karakteristika su projekti. Učitelji bi trebali biti ti koji će organizirati razne projekte i koji će poticati djecu na sudjelovanje u tim istim projektima. Sudjelovanjem u projektima, djecu se uči istraživačkom radu i samostalnosti. posljednja navedena karakteristika suvremene nastave jesu nastavna sredstva koja omogućuju različite oblike rada. Već je rečeno da je u nastavni potrebno koristiti što više različitih pomagala i materijala koji će učiniti suvremenu nastavu zabavnijom i lakšom za pratiti. Kada djeca imaju mogućnost izbora pomagala za rad, osjećaju se više uključenom u sam proces rada i učenja što pospješuje njihovo samopouzdanje i želju za radom. Kako navodi i sama autorica, ukoliko nastava ostane samo spoznajna, nastava je neučinkovita jer se učenici ne osjećaju dovoljno uključenima u proces konstruiranja nastave.

Budućnost nastave već sada doživljava brojne promjene. U svojem radu „Što očekuje nastavnika u budućnosti?“, autorica Jukić (2023) navodi da je vrlo važno razmišljati za koga stvaramo buduću nastavu i što možemo očekivati od budućih generacija. U radu se navodi

generacija „alfa“, a u tu generaciju spadaju sva djeca rođena 2010., 2011. godine. Važno je navesti da su djeca ove generacije u ranom djetinjstvu proživjela pandemiju COVID-19 i da je to uvelike oblikovalo njihovo daljnje odrastanje. Prema Jukić (2023), glavna karakteristika, odnosno ono što uvelike opisuje ovu generaciju, jesu računala, mobiteli, Internet, tableti i sve ono što se povezuje uz tehnologiju. Njih opisuje nestrpljivost, koja se odnosi na nemogućnost duže koncentracije. Primjerice, prije desetak godina, videozapisi na društvenim mrežama trajali su i po 20 minuta, danas ti videozapisi traju najviše dvije minute, samim time, djeca gube zainteresiranost za gledanje kada te dvije minute isteknu. Autorica Jukić (2023) navodi da ova generacija uživa u trenutačnom zadovoljstvu i čestim nagradama što se uvelike odnosi na nastavu. Može se reći da je ovoj generaciji potrebo udjeljivati nagrade za obavljen zadatak kako bi se osjećali zadovoljeno. Tehnologiju je nemoguće izbaciti iz života mladog čovjeka, ali zato je važno naučiti ju pravilno i umjereno koristiti. Prema Jukić (2023) važno je buduće učitelje pripremiti za online nastavu na način da se stvore odnosi učitelja i učenika u virtualnom okruženju. Kako bi se učitelji što bolje pripremili za takvu vrstu nastave, važno je stvoriti sadržaje koji će biti zanimljivi i korisni mladim ljudima. Jukić (2023) navodi da su to sadržaji iz održivog razvoja i tehnologije, kao i sadržaji koji su aktualni u prirodnim znanostima. Na taj način, učitelji će se približiti mladom čovjeku i stvoriti važnu vezu. Učitelji su važni subjekti nastavnog procesa, a na njima je da se pripreme za buduću djecu koja će tek doći u školske klupe. Autorica Jukić (2023) navela je da se budući učitelj treba pripremiti i istražiti kako da se novim generacijama pruži znanje, kako povezati sadašnjost i budućnost te kako razviti kreativne ideje koje su preduvjet buduće nastave. Također, budući učitelji moraju pažljivo kreirati nastavni proces vodeći se digitalizacijom, moraju biti svjesni sadržaja koji se pojavljuju svakim danom. U ovom radu već je pisano o važnosti kritičkog mišljenja, kao i o suradničkom učenju, a to je ono što je također preduvjet buduće nastave. Nitko ne može znati što budućnost donosi, ali važno je svakim danom istraživati nove mogućnosti.

4.2. Multimodalno okruženje

Autorica Gazibara (2016) piše i razmatra svoje ideje o multimodalnom okruženju u suvremenoj nastavi. Ona navodi da multimodalno znači korištenje više načina za izražavanje znanja i mišljenja, odnosno, da se znanje i mišljenje može predstaviti, ne samo verbalnim putem, nego i slikom, zvukom ili nekom drugom asocijacijom. Kroz prizmu škole i nastavnog procesa to je jako važan aspekt koju je djecu potrebno naučiti i poticati ih na taj način djelovanja i funkcioniranja. Autorica navodi da je i pismenost današnjeg vremena multimodalna jer informacije nisu samo tiskane, kao što je to bilo u prošlosti, već dolaze u svim oblicima, a oblici

svakim danom sve više napreduju. Tiskane novine nekada davno predstavljale su jedini oblik oglašavanja i u njima su se mogle pronaći sve važne informacije vezane za određeno mjesto, grad ili državu. Razvojem i tehnologije i medija, razvijaju se i novi načini oglašavanja. Koliko je suvremeni svijet napredovao i koliko napreduje iz dana u dan, govori činjenica se novine danas smatraju zastarjelim načinom prenošenja informacija. U prvi plan dolaze internetski mediji, primjerice portali. Upravo ta činjenica važna je i za školski sustav. U zastarjelom i tradicionalnom obliku nastave, glavni i jedini način učenja bilo je učenje znanja i činjenica napamet, a glavni oblik poučavanja bila je frontalna nastava. Pojavom pojmova aktivno učenje i aktivno poučavanja mijenja se pogled na nastavu. Kako bi suvremena nastava bila što učinkovitija, osmišljavaju se brojne nove metode i načini djelovanja i učenja. Samim time, važno je razmišljati i o okruženju u kojem djeca borave u školi, odnosno razredu. Prema Gazibara (2016) najprikladnije okruženje za djecu jest multimodalno okruženje koje se sastoji od brojnih sudjelovanja u kulturnim manifestacijama ili događajima, a isto tako škola mora osigurati pristup novim tehnologijama. Također, svakom djetetu u školi, moraju biti osigurani resursi pomoću kojih će on razvijati svoja znanja i vještine i na taj si način stvarati brojne nove mogućnosti. Nažalost, iako je suvremeno društvo napredovalo i tehnologija se razvija iz dana u dan, neke škole i dalje nemaju pristup internetu pa sam time i novim tehnologijama. Upravo zato, brojna djeca nemaju mogućnost učenja kroz prizmu tehnologije i za njih multimodalnost i dalje nije u funkciji. Na tome treba raditi i toj djeci je potrebno što prije omogućiti učenje u multimodalnom okruženju jer svako dijete treba imati mogućnost razvijati se sa istim potencijalima kao i druga djeca. Gazibara (2016) navodi da su najbolja i najučinkovitija okruženja za učenje upravo ona koja koriste i verbalne i neverbalne načine učenja i poučavanja. Ona spominje i prezentacije sa različitim modalitetima, jer kako je već i napisano, ne uči svako dijete na isti način, stoga je potrebno isprobavati razne načine prezentiranja kako bi svako dijete imalo priliku učiti na sebi najbolji način. Govoreći o nastavnom procesu, autorica Gazibara (2016) osvrće se na ulogu učitelja, u procesu aktivnog učenja, za koju smatra da ne smije stalno biti ista, nego se mora mijenjati s obzirom na situacije. Učenike se ne smije usmjeravati samo na kognitivni razvoj, nego na cjelokupan razvoj njega kao osobe koja posjeduje potrebna znanja, ali i vještine. Učitelji koji koriste zastarjele metode poučavanja i koji zahtijevaju učenje napamet, ne pružaju svojim učenicima potrebno multimodalno okruženje u kojem učenici sudjeluju u suradničkom učenju i učenju za život. Pomoću sadržaja koji su povezani sa svakodnevnim životom, učenici upijaju puno više znanja za život nego što bi to dobili učenjem činjenica. Ne smije se zanemariti važnost učenja činjenica, ali važno je odabrati aktivnu metodu kojom će učenici na najlakši i najefikasniji način shvatiti i pohraniti tu činjenicu. Korištenjem

različitih metoda, pružanjem djeci raznih iskustava, uranjanjem u brojne životne situacije, djeca, odnosno učenici sudjeluju u kvalitetnom multimodalnom okruženju.

5. Zaključak

Zaključno, aktivno učenje i aktivno poučavanje zaista predstavljaju preduvjet za suvremenu nastavu. Suvremena nastava 21. stoljeća mora biti prilagodljiva i spremna na promjene jer i svijet se mijenja svakodnevno. Kroz rad objašnjeni su pojmovi aktivnog učenja i aktivnog poučavanja, zajedno sa njihovim karakteristikama, zadaćama i svrhom. Analizom literature, zaključujem da su aktivne strategije učenja, kao i aktivne metode poučavanja važan dio konstrukcije suvremene nastave i da je na učitelju biranje metoda poučavanja koje najbolje odgovaraju njegovim učenicima. Suvremena nastava zalaže se za postavljanje učenika kao glavnog subjekta i središta nastavnog procesa, dok učitelj ima ulogu mentora i voditelja. Aktivno učenje pripada konstruktivističkom pristupu koji objašnjava učenje novih saznanja uz pomoć već prije stečenih saznanja. Na taj se način učeničko znanje gradi i kreira. Osim ovog pristupa, u radu su navedeni i psihološki, ekološki, humanistički, pedagoški i sociološki pristup. Brojni autori smatraju da aktivno učenje razvija učenikovu ličnost i gradi kreativnost, a ono što je najvažnije, uči ga da samostalno donosi odluke i da kritički razmišlja. U radu su predstavljene glavne razlike tradicionalne i aktivne nastave, a najveća važnost stavljena je na veću aktivnost učenika u aktivnoj nastavi nego što je ona bila u tradicionalnoj nastavi, to se može povezati sa činjenicom da učenik u aktivnoj nastavi nije samo pasivni promatrač, već aktivni sudionik nastavnog procesa. Također zaključujem da aktivna nastava potiče učenike da razmišljaju na divergentan način, odnosno da dolaze do više mogućih odgovora na pitanje. To potiče i njihovu kreativnost koja je važan dio suvremenog svijeta. U radu su navedeni socijalni oblici koji se pojavljuju u nastavi, ti oblici su: frontalni, individualni i grupni. Suradničko učenje također je odlika suvremene nastave i ono zahtjeva usavršavanje. Osim već navedenih strategija učenja, u radu su predstavljene tehnike organiziranja sadržaja koje bi trebale biti od pomoći učenicima. Također, analizom literature, zaključujem da aktivno učenje ima brojne prednosti naspram tradicionalne nastave, ali i da je potrebno još stručne literature koja će još više ulaziti u srž ove problematike. S druge strane, pojam aktivnog poučavanja nešto je manje zastupljen u literaturi. Aktivno poučavati znači voditi učenike kroz aktivne metode poučavanja i na taj način organizirati nastavu koja je primjerena svakom učeniku u razredu. Učitelji su ti koji bi trebali djeci pružati što više učenja pomoću iskustva kako bi na što kvalitetniji način shvatili gradivo i mogli kritički o njemu promišljati. Aktivne metode poučavanja omogućavaju učenicima da i sami konstruiraju vlastito znanje, uz vrlo malu pomoć učitelja. Naposljetku, suvremena nastava za cilj ima postaviti učenike u središte nastavnog procesa, a njezina zadaća jest osposobljavanje učenika za samostalno učenje i istraživanje. Postoje brojne karakteristike suvremene nastave

koje kvalitetno opisuju što suvremena nastava jest. Zaključno, aktivno učenje i aktivno poučavanje neizostavni su dio kvalitetne suvremene nastave. Kako bi suvremena nastava bila još kvalitetnija, potrebno je uključiti širi spektar sudionika, krenuvši od učenika i učitelja pa sve do roditelja i šire zajednice. Kako bi učitelji znali što i na koji način kreirati, važno je da znaju karakteristike novih generacija i da idu u korak s tehnologijom. Nove generaciju sve su nestrpljivije i željne nagrada pa samim time važno je organizirati nastavu koja bi im najviše odgovarala. Buduća nastava mora biti zanimljiva, raznolika, ispunjena temama koje su aktualne i spremna na promjene. Kako bi znali što nas očekuje sutra, moramo biti svjesni što se događa danas.

Literatura

1. Allen, R. N.; Jackson, A. R. (2017). *Contemporary teaching strategies: Effectively engaging millennials across the curriculum*. *U. Det. Mercy L. Rev.*, 95, 1.
2. Balažinec, M. (2017). Primjena suvremenih nastavnih strategija u nastavi Prirode tijekom realizacije nastavne jedinice Sjemenka-Klijanje. *Educatio biologiae*, (3.), 177-182.
3. Bognar, L.; Matijević, M. (2005). *Didaktika*. Zagreb: Školska knjiga
4. Brame, C. (2016). Active learning. *Vanderbilt University Center for Teaching*.
5. Dogani, B. (2023). Active learning and effective teaching strategies. *International Journal of Advanced Natural Sciences and Engineering Researches*, 7(4), 136-142.
6. Dunjić, M. (2016). *Aktivni oblici učenja*. [Diplomski rad, Sveučilište u Zadru].
7. Gazibara, S. (2016). Aktivno učenje u multimodalnom okruženju. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 65, 323-334. <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:186521>
8. Gazibara, S. (2018). *Aktivno učenje kao didaktičko-metodička paradigma suvremene nastave*. [Doktorski rad, Sveučilište u Zagrebu].
9. Grakalić Plenković, S. (2023). Aktivno učenje i uloga nastavnika. *Hrvatski: časopis za teoriju i praksu nastave hrvatskoga jezika, književnosti, govornoga i pismenoga izražavanja te medijske kulture*, 21(1), 9-28.
10. Jukić, R. (2013). Konstruktivizam kao poveznica poučavanja sadržaja prirodnoznanstvenih i društvenih predmeta. *Pedagoška istraživanja*, 10(2), 241-261.
11. Letina, A. (2016). Strategije aktivnog učenja u nastavi prirode i društva. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teoriju i praksu*, 65(1), 1-31.
12. Lukaš, M.; Mašunović M., *Osnove pedagogije*, vlastita naklada, Osijek, 2020.
13. Ljubac Mec, D. (2022). Aktivno učenje u nastavnom procesu. *Marsonia: časopis za društvena i humanistička istraživanja*, 1(1), 155-165.
14. Mališa, N. (2022). *Suvremene nastavne metode*. [Završni rad, Sveučilište u Rijeci].
15. Marić, M. (2023). *Aktivno učenje u razrednoj nastavi*. [Diplomski rad, Sveučilište u Splitu].
16. Meyers, C.; Jones, T. B. (1993). *Promoting Active Learning. Strategies for the College Classroom*. Jossey-Bass Inc., Publishers, 350 Sansome Street, San Francisco, CA 94104.

17. Močinić, S. N. (2012). Active teaching strategies in higher education. *Metodički obzori: časopis za odgojno-obrazovnu teoriju i praksu*, 7(15), 97-105.
18. Mondal, M., Roy S.C. (2021). Contemporary techniques of teaching in education. *International Journal od Creative Research Thoughts*, 9(1). Zadnja posjeta: 25.7.2024. Dostupno na: <https://www.ijcrt.org/>
19. Mrdeža, A. (2017). *Razvoj kritičkog mišljenja*. [Diplomski rad, Sveučilište u Splitu].
20. Pahljina-Reinić, R., Rončević Zubković, B., & Močibob, I. (2023). Poticanje kreativnosti u nastavi: trijarhično poučavanje s primjerom dobre prakse. *Acta Iadertina*, 20(01), 75-99.
21. Peko, A., & Varga, R. (2014). Active learning in classrooms. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 60(31), 59-73.
22. Pelikan, M. (2013). *Metode i postupci u nastavi hrvatskoga jezika*. [Diplomski rad, Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku].
23. Peranić, L. (2022). *Suradničke strategije u poučavanju i aktivnom učenju učenika*. [Diplomski rad, Sveučilište u Rijeci].
24. Šustek, I. (2016). Aktivno učenje u kontekstu odgoja i obrazovanja. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 62(3), 99-10
25. What Awaits a Teacher in the Future? // Didactic Challenges IV: Futures Studies in Education / Inayatullah, Sohail ; Dubovicki, Snježana ; Bilić, Anica (ur.). OSIJEK: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku ; Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti (HAZU) ; Centar za znanstveni rad u Vinkovcima, 2023. str. 32-45